

OSNOVNI PROSTORNI POKAZATELJI TURIZMA U JUGOSLAVIJI

ZLATKO PEPEONIK

UDK 911.3:711(497.13)

U ovom se članku ne namjerava zalaziti u kompleksnu turističku problematiku Jugoslavije, već samo na primjeru osnovnih pokazatelja turističke razvijenosti dati prikaz njihovog rasprostranjenja. Od osnovnih pokazatelja uzeti su u obzir sljedeći:

1. turistički kapaciteti
2. turisti (ukupno i strani)
3. noćenja (ukupno te noćenja stranih turista)
4. prosječno zadržavanje (svih turista i posebno stranih)

1. Jugoslavija je 1987. god. raspolagala s ukupno 1 368 864 ležaja u turističkoj djelatnosti (Tabl. 1). Glavnina ih je bila ponuđena u privatnim so-

bama (448 791), zatim u kampovima (357 453), potom u tzv. osnovnim objektima tj. hotelima, motelima, turističkim naseljima, pansionima i sl. (351 438), radničkim odmaralištima (109 000), dječjim odmaralištima (61 347) i u ostalim kapacitetima (40 835). Dakle, gotovo 1/3 ponuđenih postelja u jugoslavenskom turizmu nude privatni iznajmljivači soba, nešto preko 1/4 ležajeva je u kampovima i svega 1/4 u osnovnim turističkim kapacitetima, tj. stalnim objektima i što se tiče zgrada i kontinuiteta poslovanja. Nisu zanemari-vi ponuđeni kreveti i u radničkim i dječjim odmaralištima, iako im je zajednički udio u ukupnim jugoslavenskim kapacitetima tek nešto veći od 1/10.

Tabl. 1. Smještajni kapaciteti u Jugoslaviji po republikama 1987. (u 1 000 kreveta)

Republika	UKUPNO		Osnovni smještajni kapaciteti		Kampovi		Privatne sobe		Radnička odmarališta		Dječja i omladinska odmarališta		Ostali objekti	
		%		%		%		%		%		%		%
Bosna i Hercegovina	44 098	100 3,2	22 398	50,8 6,4	5 266	11,9 1,5	8 913	20,2 2,0	2 036	4,6 1,9	1 985	4,5 3,2	3 500	7,9 8,6
Crna Gora	146 379	100 10,7	30 985	21,2 8,8	26 993	18,4 7,6	66 009	45,1 14,7	7 521	5,1 6,9	11 775	8,0 19,2	3 096	2,1 7,6
Hrvatska	885 770	100 64,7	202 095	22,8 57,5	282 545	31,9 79,0	290 636	32,8 64,8	74 603	8,4 68,4	27 420	3,1 44,7	8 471	1,0 20,7
Makedonija	81 533	100 6,0	13 475	16,5 3,8	14 574	17,9 4,1	31 330	38,4 7,0	9 276	11,4 8,5	9 267	11,4 15,1	3 611	4,4 8,8
Slovenija	89 664	100 6,6	33 521	37,4 9,5	18 730	20,9 5,2	15 197	16,9 3,4	9 717	10,8 8,9	2 537	2,8 4,1	9 962	11,1 24,4
Srbija	121 420	100 8,9	48 964	40,3 13,9	9 345	7,7 2,6	36 706	30,2 8,2	5 847	4,8 5,4	8 363	6,9 13,6	12 195	10,0 29,9
Jugoslavija	1 368 864	100 100	351 438	25,7 100	357 453	26,1 100	448 791	32,8 100	109 000	8,0 100	61 347	4,5 100	40 835	3,0 100

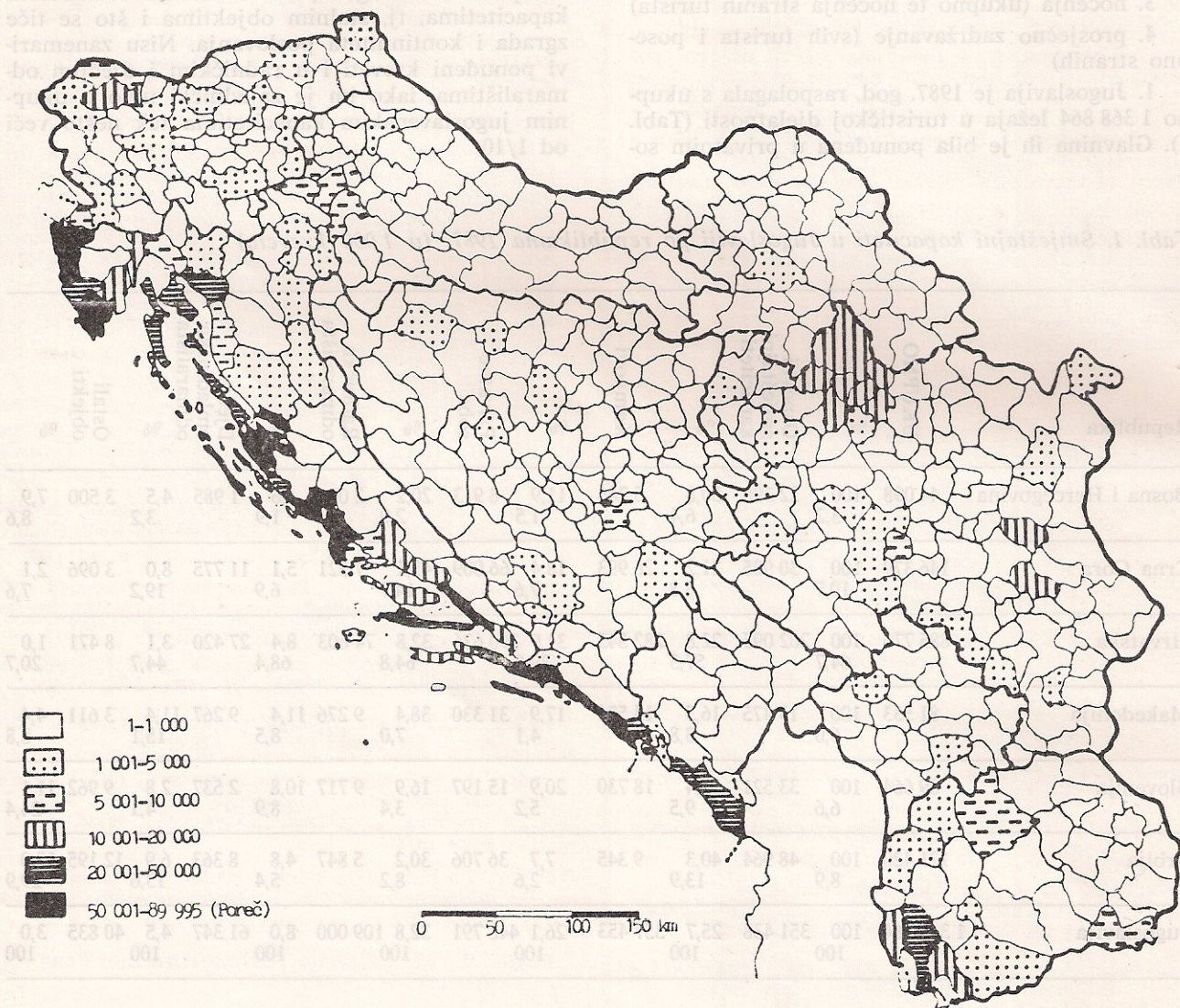
Izvor: Promet turista u primorskim općinama 1987, Dokumentacija 695, Republički zavod za statistiku, Zagreb (1988)

Ako pojedine vrste turističkih kapaciteta razmotrimo po jugoslavenskim republikama dolazimo do slijedećih pokazatelja: Najveći broj ponuđenih ležajeva ima SR Hrvatska, 885 770 ili 64,7 %, a slijedi je SR Crna Gora sa 146 379 ili 10,7 %, što najbolje ukazuje na važnost participacije tih dviju republika na jadranskoj obali.

Donekle začuđuje relativno mali udio SR Slovenije sa 89 664 ležaja, odnosno svega 6,6 % od njihovog ukupnog broja u Jugoslaviji.

Međutim, mnogo vjerniju sliku prostornog rasporeda turističkih kapaciteta u Jugoslaviji dobivamo njihovim promatranjem po pojedinim općinama (Sl. 1). Godine 1987. u općinama s primorskim mjestima bilo je 1 022 260 ili 74,7 % svih jugoslavenskih turističkih ležajeva. Svi ostali

oblici turističkih mjesta u kontinentalnom dijelu zemlje imali su relativno mali i broj i udio ležajeva. Veću njihovu ponudu davale su jedino općine velikih gradova, prvenstveno republičkih središta, zatim općine u kojima se nalaze značajnije toplice, jezera, planinska turistička mjesta te općine duž glavnih cestovnih pravaca. Od ukupno 474 općine u Jugoslaviji (koliko ih ima ako sve gradske općine pojedinih velikih gradova uzmeo kao jednu; inače ih ima 530) 99 ili 21 % ih je 1986. god. raspolagalo s više od 1 000 ležajeva. Najviše ih je bilo u SR Hrvatskoj, čak 35, a slijedile su je SR Slovenija s 19, uza Srbija s 18, B i H i Makedonija sa po 9, Crna Gora sa 6, Kosovo s 2 i Vojvodina sa samo jednom općinom i to svojim pokrajinskim središtem — Novim Sadom.

Sl. 1. Ukupni smještajni kapaciteti Jugoslavije (broj ležajeva) po općinama 1986.

Fig. 1. Total Accomodation Capacity in Yugoslavia (Number of Beds) by County in 1986.

Sedam naših općina iste je godine nudilo turistima više od 50 000 ležajeva, po čemu su one pravi turistički divovi i izvan jugoslavenskih okvira. Sve su one na obali SR Hrvatske s vodećim Porečom, koji je iste godine raspolagao s gotovo 90 tisuća ležajeva (89 995), a slijedile su ga općine Makarska sa 75 328, Buje s 58 513, Dubrovnik s 56 701, Šibenik s 51 827, Zadar s 51 404 i Pula s 50 092.

U drugoj skupini općina s ponudom od 20 do 50 tisuća ležajeva bilo ih je 13, od kojih 8 na obali SR Hrvatske, četiri na crnogorskoj obali i samo jedna kontinentalna — Ohrid, na obali istoimenog jezera. Ako ih svrstamo po broju ponuđenih kreveta, dolaze ovim redom: općina Crikvenica 47 419, Budva 39 657, Cres-Lošinj 36 889, Krk 36 761, Rovinj 35 346, Ulcinj 32 080, Ohrid 27 830, Bar 27 706, Herceg Novi 27 208, Biograd 23 294, Pag 21 821 i Hvar 20 652 ležaja.

U trećoj skupini s ponudom od 10 do 20 tisuća kreveta bilo je ukupno 14 općina, od čega osam obalnih, (Opatija 19 979, Piran 19 483, Omiš 16 332, Korčula 15 765, Brač 14 424, Labin 12 368, Kardeljevo 12 116 i Split 10 819), ali i među kontinentalnima na veću koncentraciju ležajeva utjecale su kod tri općine jezerske obale (u općini Radovljica sa 13 724 ležaja — Bledsko jezero, u općini Struga sa 14 602 — Ohridsko jezero i u općini Resen sa 10 522 — Prespansko jezero. Preostale kontinentalne općine u toj skupini su Beo-

grad sa 16 652, Sokobanja sa 12 963 i Niš s 10 627 ležajeva.

Četvrta skupina općina sa 5 do 10 tisuća ponuđenih turističkih kreveta broji samo njih deset. Među njima su još četiri obalne općine — Rijeka s 9 181, Trogir s 8 731, Kaštela sa 7 331 i Senj s 5 332, zatim tri republička središta, Sarajevo sa 9 318, Zagreb 7 606 i Skoplje 5 640, dok su preostale tri općine ove skupine bile Đevdelijska s 8 977 ponuđenih ležajeva uglavnom na Dorjanskom jezeru, Vrnjačka Banja s 8 843 kreveta u svom poznatom termalnom lječilištu i Jesenice sa 6 703 kreveta u svojim alpskim turističkim mjestima s najvećom i najboljom ponudom u Kranjskoj Gori.

Na priloženoj karti izdvojena je i peta skupina općina s ponudom od 1 000 do 5 000 ležajeva. U njoj su bile 42 općine, pa ih nećemo poimence nabrajati, ali je zanimljivo napomenuti da su u toj skupini i neke velike gradske općine, kao što su Ljubljana sa 4 881 i već spomenuti Novi Sad s 2 176 ležaja, a čak manju ponudu od 1 000 kreveta imaju preostala dva republička, odnosno pokrajinska središta — Titograd i Priština.

2. U Jugoslaviji je 1987. god. registrirano ukupno 22 255 000 turista, od kojeg broja su 13 348 000 ili 60 % činili domaći, a 8 907 000 ili 40 % strani turisti (Tab. 2). Glavnina od njihovog ukupnog broja, tj. 10 487 000 ili 47,1 % registrirano ih je u SR Hrvatskoj.

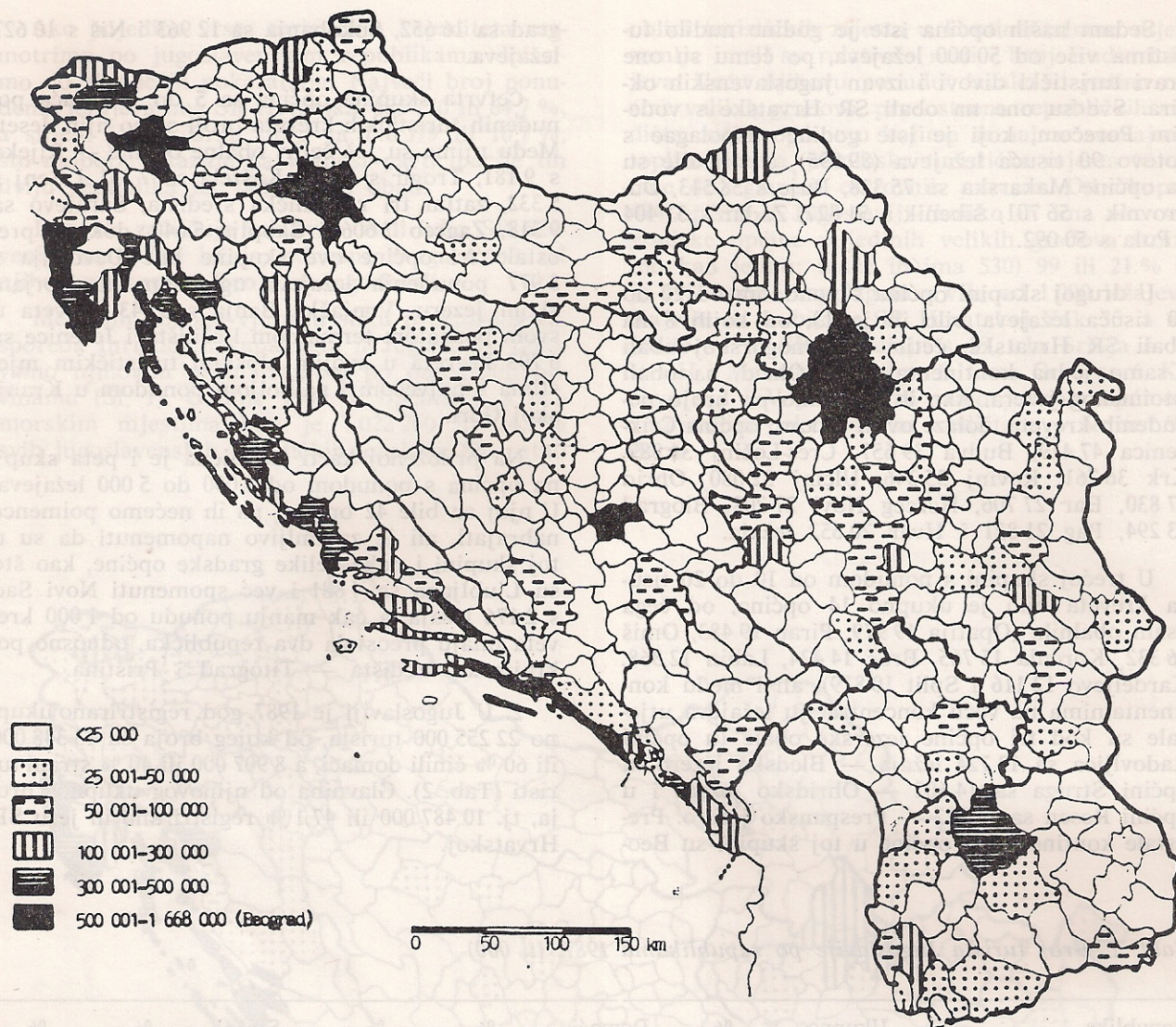
Tabl. 2. Broj turista Jugoslavije po republikama 1987. (u 000)

Republika	Ukupno	% u Jug.	Domaći	% u Jug.	% u SR	Strani	% u Jug.	% u SR
B i H	1 978	8,9	1 588	11,9	80,3	390	4,4	19,7
Crna Gora	1 282	5,8	880	6,6	68,6	402	4,5	31,4
Hrvatska	10 487	47,1	4 580	34,3	43,7	5 907	66,3	56,3
Makedonija	1 183	5,3	945	7,1	79,9	238	2,7	20,1
Slovenija	2 734	12,3	1 664	12,5	60,9	1 070	12,0	39,1
Srbija	4 951	20,6	3 691	27,6	80,4	900	10,1	19,6
Jugoslavija	22 255	100	13 348	100	60,0	8 907	100	40,0

Izvor: Kao kod tabl. 1.

Stanje je potpuno drugačije kod stranih turista. SR Hrvatska i opet apsorbira njihov najveći broj (5 907 000) i udio (66,3 %) i jedina je republika s mnogo većim udjelom kod stranih nego što ima kod ukupnog broja turista. Sve ostale republike u udjelu stranaca zaostaju za udjelom

u cjelokupnom broju turista Jugoslavije, a i postoci stranih turista od njihovog ukupnog broja u Jugoslaviji su im relativno mali: SR Slovenija 12,0 %, SR Srbija 10,1 %, SR Crna Gora 4,5 %, SR BiH 4,4 % i SR Makedonija 2,7 %.

Sl. 2. Broj turista Jugoslavije po općinama 1986.
Fig. 2. Number of Tourists in Yugoslavia by County in 1986.

Razmotrit ćemo i kod ukupnog broja turista Jugoslavije njihovo rasprostranjenje po općinama (Sl. 2). Od 474 jugoslavenske općine 129 ili 27 % registriralo je 1986. god. više od 25 tisuća turista. Možemo ih podijeliti u nekoliko skupina.

U prvu skupinu svrstat ćemo općine s preko 500 tisuća turista. Bilo ih je te godine devet, od kojih pet na jadranskoj obali (Poreč s 837 tisuća, Dubrovnik s 831, Buje s 553, Makarska s 517 i Pula s 513) i četiri u kontinentalnom dijelu zemlje, gdje je gradska zajednica općina Beograd s 1 668 000 turista bila vodeća u Jugoslaviji, a slijedile su ih općine još triju republičkih središta (Zagreb s 1 012 000, Sarajevo sa 608 000 i Ljubljana s 547 000).

U drugoj skupini općina s ukupnim brojem turista od 300 do 500 tisuća bilo ih je 11, od kojih devet primorskih (Crikvenica sa 437 tisuća turista, Opatija sa 409, Zadar sa 400, Šibenik s

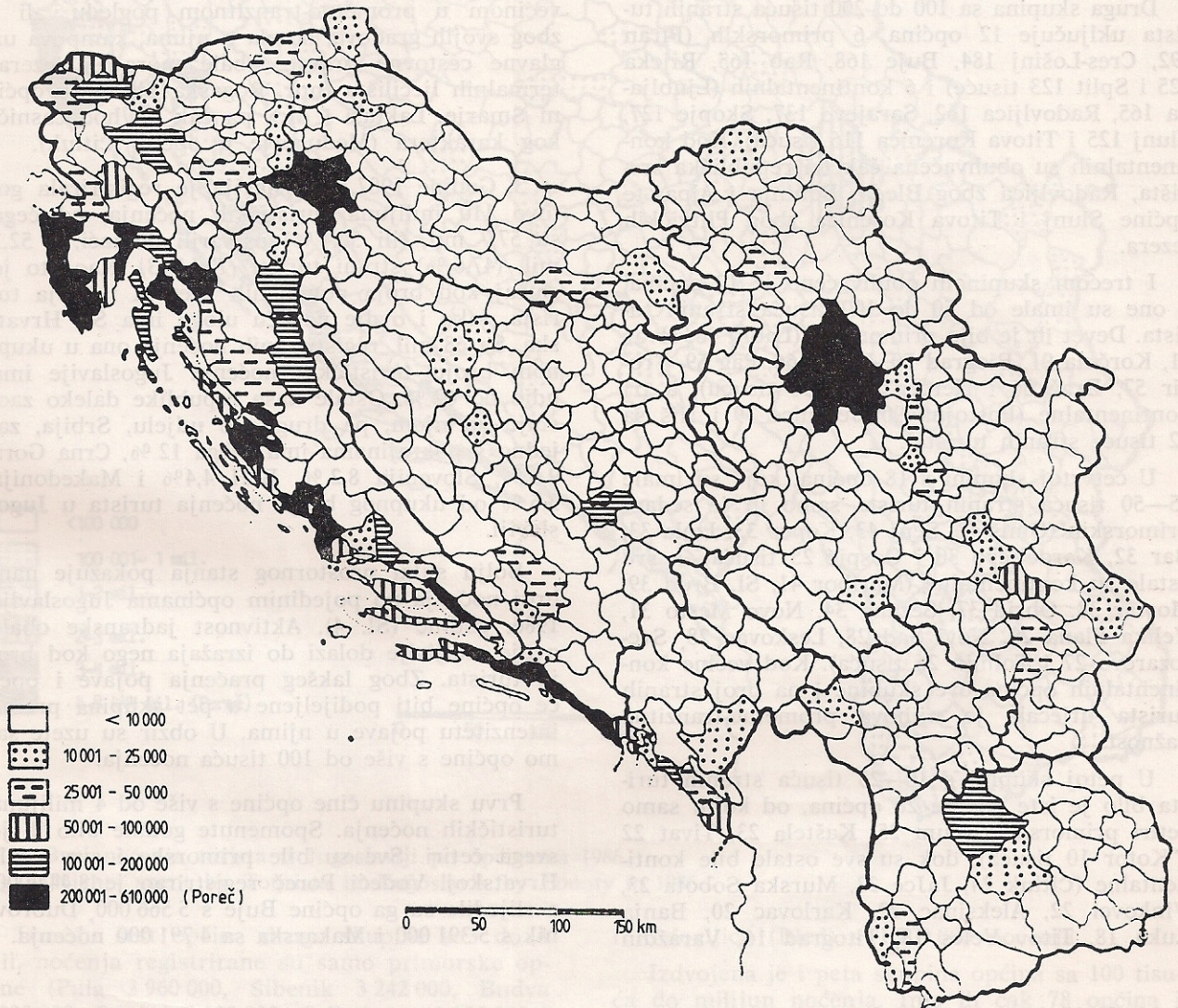
398, Rovinj 365, Krk 363, Budva s 349, Piran s 305 i Cres-Lošinj s 304) i svega dvije kontinentalne općine (Skopje sa 435 i Radovljica s 317 tisuća turista).

U trećoj skupini općina s ukupnim brojem turista od 100 do 300 tisuća bilo je iste godine 21 općina, od čega 11 primorskih (Herceg Novi 258 tisuća, Rijeka 256, Split 255, Rab 207, Bar 174, Ulcinj 167, Biograd 166, Korčula 162, Hvar 154, Brač 144 i Labin 131) i 10 kontinentalnih (Ohrid 224, Niš 202, Jesenice 200, Maribor 176, Vrnjačka Banja 160, Titova Korenica 158, Slunj 157, Postojna 143, Novi Sad 134 i Čajetina 119). Dakle, kod kontinentalnih općina ove skupine bile su obuhvaćene tri općine koje svoju turističku važnost zasnivaju na posjedovanju ili blizini jezera-Ohrid te Titova Korenica i Slunj (Plitvička jezera), zatim tri općine velikih gradova — Niš, Maribor i Novi Sad, dvije općine s razvijenim planinskim

turizmom — Jesenice i Čajetina, te po jedna zbog poznate spilje — Postojna i poznatog termalnog lječilišta — Vrnjačka Banja.

Četvrta skupina s 50—100 tisuća turista brojala je 42 općine, od kojih je samo devet bilo na

jadranskoj obali (Pag 96, Kardeljevo 93, Trogir 89, Koper 81, Omiš 73, Neum 73, Izola 63, Kaštel-la 56 i Senj 50), dok su sve ostale bile kontinentalne.

Sl. 3. Broj stranih turista Jugoslavije po općinama 1986.

Fig. 3. Number of Foreign Tourists in Yugoslavia by County in 1986.

Još naglašenija prevlast kontinentalnih općina bila je u skupini s 25—50 tisuća turista, u kojoj su bile samo četiri primorske općine (Kotor 47, Gospić 44, Tivat 39 i Vis 30 tisuća turista).

Slika turističkog prostornog rasporeda prilično se mijenja uzmemo li u obzir strane turiste u Jugoslaviji (Sl. 3). Iako ovaj put nisu uzete u obzir općine s 25 tisuća i više turista, već s 10 tisuća i više stranih turista, 1986. godine bilo je

takvih svega 82 ili 17%. Među njima su mnogo naglašenije primorske općine i što se tiče njihovog procentualnog udjela i naročito što se tiče broja stranih turista u njima. Samo četiri primorske općine, Obrovac, Metković, Vis i Lastovo registrirale su navedene godine manje od 10 tisuća stranih turista.

U prvoj skupini s više od 200 tisuća stranih turista bilo je 13 općina, od kojih čak 11 primorskih. Vodeća općina je i ovaj put Poreč sa čak

610 tisuća, a slijede je Dubrovnik sa 497, te jedine dvije kontinentalne općine u ovoj skupini, naša dva najveća grada, Beograd sa 404 i Zagreb s 347 tisuća. Sve ostale općine u ovoj skupini su primorske: Buje 301, Opatija 290, Crikvenica 281, Krk 280, Rovinj 258, Pula 255, Zadar 248, Šibenik 236 i Makarska 231 tisuća stranih turista.

Druga skupina sa 100 do 200 tisuća stranih turista uključuje 12 općina, 6 primorskih (Piran 192, Cres-Lošinj 184, Buje 168, Rab 165, Rijeka 125 i Split 123 tisuće) i 6 kontinentalnih (Ljubljana 165, Radovljica 162, Sarajevo 137, Skopje 127, Slunj 125 i Titova Korenica 116 tisuća). Kod kontinentalnih su obuhvaćena čak tri republička središta, Radovljica zbog Bleđa, Bohinja i Alpa, te općine Slunj i Titova Korenica zbog Plitvičkih jezera.

I trećom skupinom obuhvaćeno je 12 općina, a one su imale od 50 do 100 tisuća stranih turista. Devet ih je bilo primorskih (Labin 98, Hvar 91, Korčula 91, Biograd 70, Ulcinj 66, Pag 59, Trogir 57, Brač 56 i Herceg Novi 51 tisuću), a tri kontinentalne (Postojna 90, Jesenice 79 i Niš sa 72 tisuće stranih turista).

U četvrtoj skupini s 18 općina, koje su imale 25—50 tisuća stranih turista samo ih je sedam primorskih (Omiš 47, Senj 43, Koper 33, Izola 33, Bar 32, Kardeljevo 30 i Gospić 25 tisuća), a sve ostale su kontinentalne (Maribor 41, Sl. Brod 39, Mostar 38, Ohrid 37, Sežana 34, Novo Mesto 31, Velika Plana 29, Novi Sad 28, Leskovac 28, Svetozarevo 27 i Tolmin 26 tisuća). Kod većine kontinentalnih općina ove skupine i na broj stranih turista utjecala je njihova prometno-tranzitna važnost.

U petoj skupini s 10—25 tisuća stranih turista bilo je iste godine 28 općina, od kojih samo četiri primorske (Neum 25, Kaštela 23, Tivat 22 i Kotor 10 tisuća), dok su sve ostale bile kontinentalne (Čitluk 24, Jače 23, Murska Sobota 23, Vinkovci 22, Aleksinac 22, Karlovac 20, Banja Luka 18, Titov Veles 18, Titograd 16, Varaždin

16, Kranj 16, Ptuj 16, Brežice 15, Subotica 15, Piroć 15, Laktaši 14, Šmarje pri Jelšak 14, Botočina 14, Smederevo 13, Struga 12, Peć 11, Raška 11 i Ražanj 10).

Bez obzira na relativno mali broj stranih turista općine ove skupine imaju neku značajniju privlačnost od prosječnih jugoslavenskih općina, većinom u prometno-tranzitnom pogledu, ali i zbog svojih gradova, hotela u njima, kampova uz glavne cestovne pravce, obale mora ili jezera, termalnih lječilišta (npr. Rogaška Slatina u općini Šmarje, Laktaši i dr.), pa čak do hodočasničkog karaktera (Međugorje u općini Čitluk).

3. Godine 1987. Jugoslavija je registrirala gotovo 110 milijuna turističkih noćenja, od čega su 57,7 mil. (ili 52,4 %) ostvarili domaći, a 52,3 mil. (47,6 %) strani turisti (Tabl. 3). Kao što je slučaj kod broja ponuđenih kreveta i broja turista, tako i ovdje vodeću ulogu ima SR Hrvatska. Sa 68 mil. registriranih noćenja ona u ukupnom broju turističkih noćenja Jugoslavije ima udio od 62 %. Ostale naše republike daleko zaostaju za njom, pa druga po udjelu, Srbija, zajedno s pokrajinama ima svega 12 %, Crna Gora 9,8 %, Slovenija 8,2 %, BIH 4,4 % i Makedonija 3,6 % od ukupnog broja noćenja turista u Jugoslaviji.

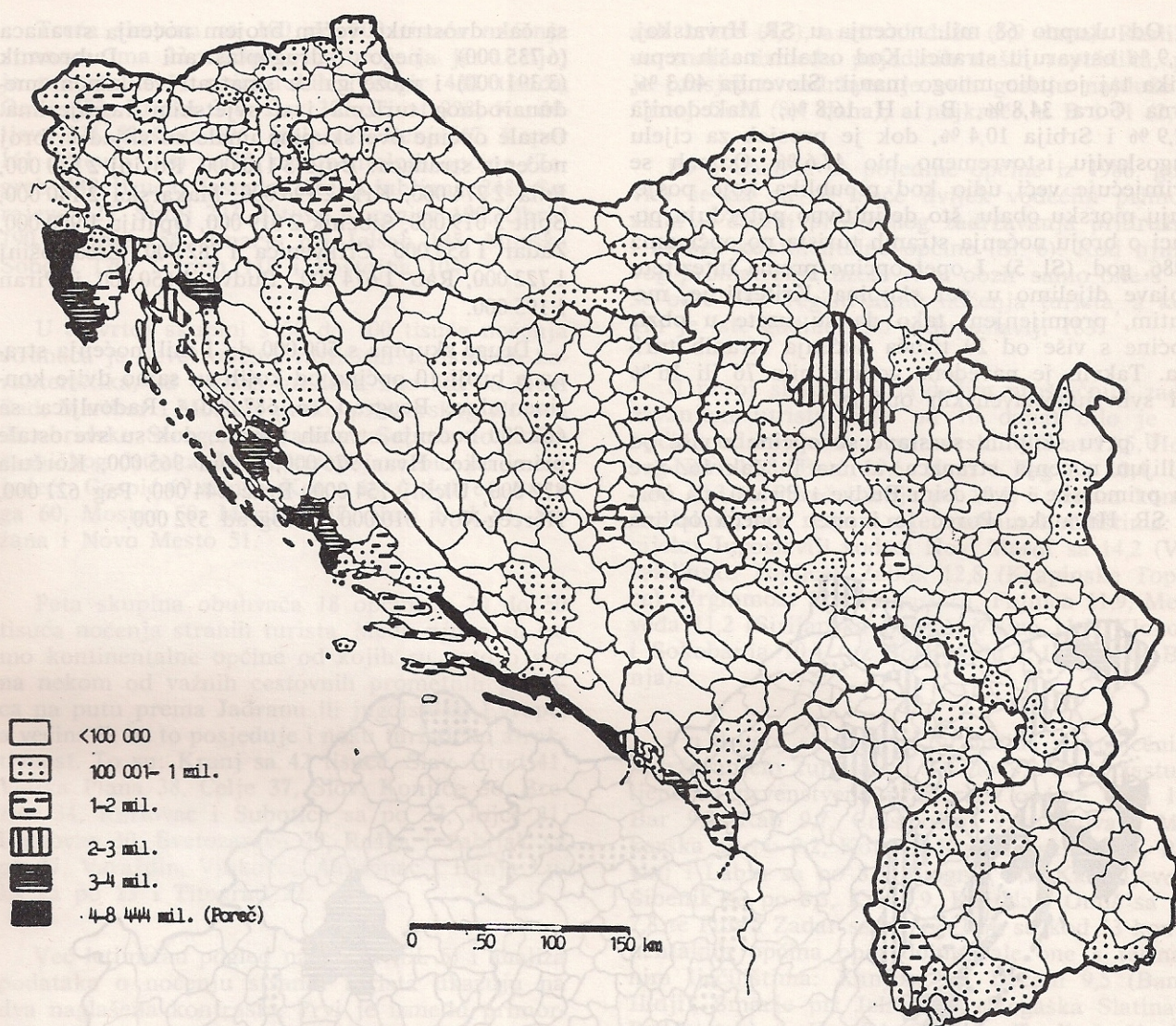
Bolju sliku prostornog stanja pokazuje nam broj noćenja po pojedinim općinama Jugoslavije 1986. godine (Sl. 4). Aktivnost jadranske obale ovdje vidljivije dolazi do izražaja nego kod broja turista. Zbog lakšeg praćenja pojave i opet će općine biti podijeljene u pet skupina prema intenzitetu pojave u njima. U obzir su uzete samo općine s više od 100 tisuća noćenja.

Prvu skupinu čine općine s više od 4 milijuna turističkih noćenja. Spomenute godine bilo ih je svega četiri. Sve su bile primorske i sve u SR Hrvatskoj. Vodeći Poreč registrirao je 8 444 000, a slijedile su ga općine Buje s 5 566 000, Dubrovnik s 5 391 000 i Makarska sa 4 791 000 noćenja.

Tabl. 3. Noćenja turista Jugoslavije po republikama 1987. (u 000)

Republika	Ukupno	Domaći		Strani	
		% u Jug.	% u SR	% u Jug.	% u SR
B i H	4 793	4,4	100	807	16,8
Crna Gora	10 824	9,8	100	3 764	34,8
Hrvatska	68 160	62,0	100	42 206	61,9
Makedonija	3 978	3,6	100	512	12,9
Slovenija	9 044	8,2	100	3 643	40,3
Srbija	13 184	12,0	100	1 367	10,4
Jugoslavija	109 983	100	100	52 299	47,6

Izvor: Kao kod tabl. 1.

Sl. 4. Broj noćenja turista u Jugoslaviji po općinama 1986.

Fig. 4. Nights spent by Tourists in Yugoslavia by County in 1986.

Između šest općina druge skupine s 3 do 4 mil. noćenja registrirane su samo primorske općine (Pula 3 960 000, Šibenik 3 242 000, Budva 3 225 000, Rovinj 3 222 000, Crikvenica 3 050 000 i Zadar 3 049 000 noćenja), dok se tek u trećoj skupini s 2 do 4 mil. noćenja Beograd, kao najjača kontinentalna općina sa 2 563 000 noćenja, umiješao među pet primorskih općina (Cres-Lošinj 2 886 000, Krk 2 882 000, Herceg-Novi 2 816 000, Opatija 2 545 000 i Rab 2 018 000).

Dominacija primorskih općina je i u 4. skupini s 1—2 mil. noćenja. Između njih 14 čak 9 je primorskih (Piran 1 790 000, Ulcinj 1 719 000, Bar 1 709 000, Hvar 1 603 000, Korčula 1 474 000, Biograd 1 406 000, Brač 1 206 000, Labin 1 159 000 i Split 1 125 000), dok su kod pet kontinentalnih općina dva republička središta (Zagreb 1 465 000 i Sarajevo 1 240 000) i tri poznata turistička centra. Vrnjačka Banja s 1 371 000, Ohrid s 1 277 000

i Radovljica (Bled) s 1 209 000 noćenja.

Izdvojena je i peta skupina općina sa 100 tisuća do milijun noćenja. Ima ih čak 78 općina i među njima su preostale primorske općine, osim Obrovca, te gotovo sve turistički važnije kontinentalne općine većih gradova, važnijih toplica, planinskih mjesta te važnijih magistralnih puteva, pogotovo one s organiziranim kampovima.

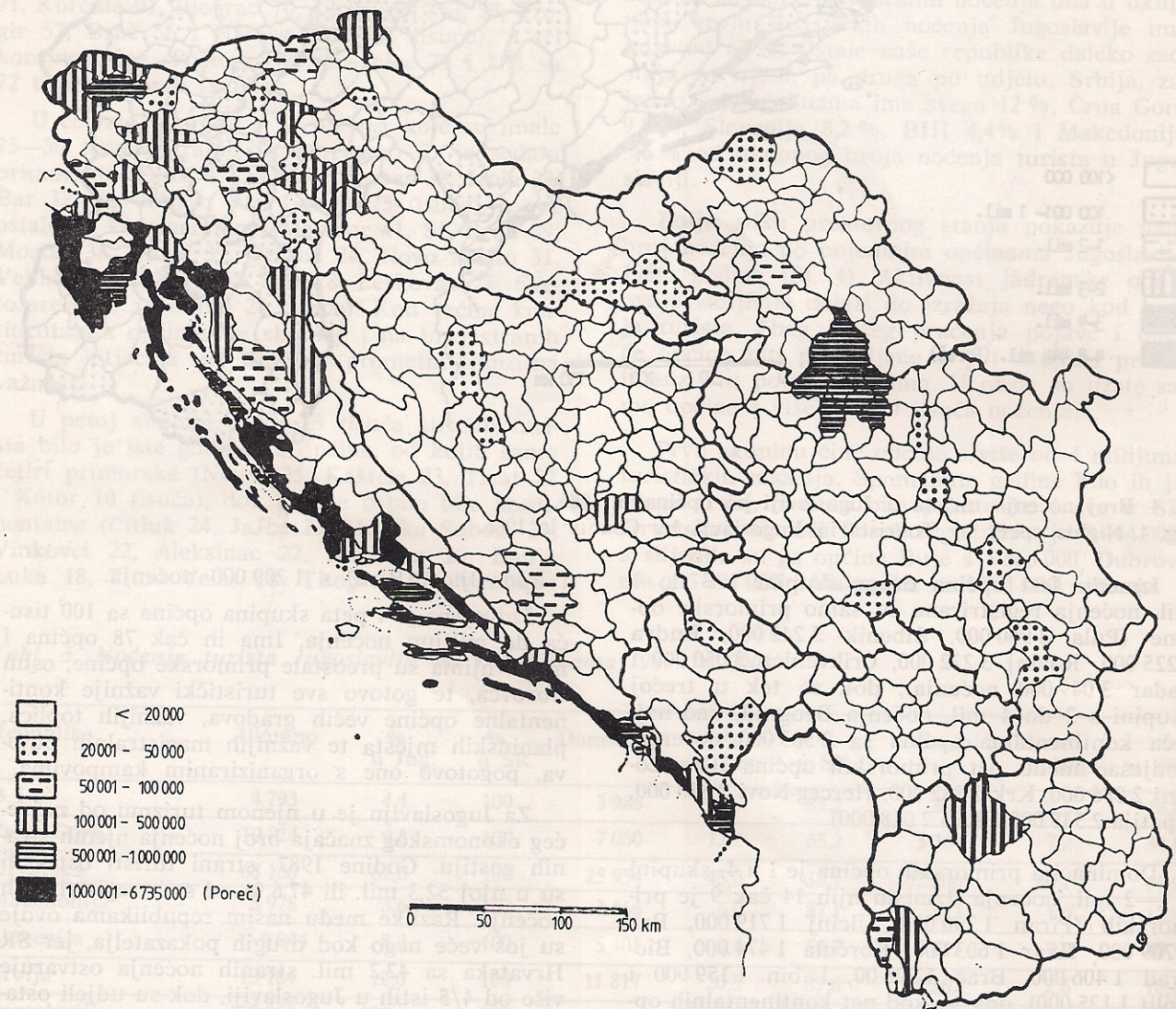
Za Jugoslaviju je u njenom turizmu od najvećeg ekonomskog značaja broj noćenja njenih stranih gostiju. Godine 1987. strani turisti ostvarili su u njoj 52,3 mil. ili 47,6 % od svih registriranih noćenja. Razlike među našim republikama ovdje su još veće nego kod drugih pokazatelja, jer SR Hrvatska sa 42,2 mil. stranih noćenja ostvaruje više od 4/5 istih u Jugoslaviji, dok su udjeli ostalih republika slijedeći: Crna Gora 7,2 %, Slovenija 7,0 %, Srbija 2,6 %, B i H 1,5 % i Makedonija 1,0 %.

Od ukupno 68 mil. noćenja u SR Hrvatskoj, 61,9 % ostvaruju stranci. Kod ostalih naših republika taj je udio mnogo manji: Slovenija 40,3 %, Crna Gora 34,8 %, B i H 16,8 %, Makedonija 12,9 % i Srbija 10,4 %, dok je prosjek za cijelu Jugoslaviju istovremeno bio 47,6 %. Odmah se primjećuje veći udio kod republika koje posjeduju morsku obalu, što definitivno potvrđuju podaci o broju noćenja stranih turista po općinama 1986. god. (Sl. 5). I opet općine prema intezitetu pojave dijelimo u pet skupina. Kriterij je, međutim, promijenjen, tako da su uzete u obzir općine s više od 20 tisuća noćenja stranih turista. Takvih je navedene godine bilo 76 ili 16 % od svih jugoslavenskih općina.

U prvu skupinu svrstane su općine s više od milijun noćenja stranaca, a ima ih čak 16. Sve su primorske i sve, osim Budve i Pirana, na obali SR Hrvatske. Poreč je i opet vodeća općina

sa čak dvostruko većim brojem noćenja stranaca (6 735 000) nego drugoplasirani Dubrovnik (3 391 000) i može ga se smatrati velikanom međunarodnog turizma i u svjetskim razmjerima. Ostale općine ove skupine imale su slijedeći broj noćenja stranaca: Buje 3 110 000, Rovinj 2 570 000, Pula 2 274 000, Krk 2 196 000, Makarska 2 140 000, Split 2 019 000, Šibenik 2 019 000, Opatija 1 900 000, Zadar 1 853 000, Crikvenica 1 782 000, Cres-Lošinj 1 722 000, Rab 1 674 000, Budva 1 650 000 i Piran 1 195 000.

Druga skupina s 500 000 do 1 mil. noćenja stranaca broji 10 općina od kojih su samo dvije kontinentalne, Beograd sa 687 000 i Radovljica sa 662 000 noćenja stranih turista, dok su sve ostale primorske: Hvar 976 000, Labin 965 000, Korčula 872 000, Ulcinj 754 000, Brač 644 000, Pag 621 000, Herceg-Novi 610 000 i Biograd 592 000.

Sl. 5. Broj noćenja stranih turista u Jugoslaviji po općinama 1986.
Fig. 5. Nights spent by Foreign Tourists in Yugoslavia by County in 1986.

Treća skupina sa 100 do 500 tisuća noćenja stranaca ima 23 općine i najbrojnija je. U njoj je preostalih 11 primorskih (Trogir 430 tisuća, Omiš 352, Rijeka 308, Bar 301, Tivat 228, Kardelevo 221, Kaštela 196, Izola 169, Senj 167, Koper 161 i Neum 104) te 12 kontinentalnih općina (Zagreb 489 tisuća, Jesenice 261, Ljubljana 248, Sarajevo 229, Slunj 203, Titova Korenica 190, Ohrid 190, Skopje 156, Šmarje pri Jelšah 135, Murska Sobota 120, Tolmin 118 i Postojna 104).

U četvrtoj skupini s 50 do 100 tisuća noćenja stranaca je devet općina različitih turističkih karakteristika, od velikih gradova kao što su Novi Sad, Maribor i Mostar, preko primorskog Kotora ili ohridske Struge, pogranične Sežane do hodočasničkog Čitluka. Intenzitet pojave bio im je slijedeći: Gospić 69 tisuća, Kotor 65, Čitluk 64, Struga 60, Mostar 59, Maribor 58, Novi Sad 54, Sežana i Novo Mesto 51.

Peta skupina obuhvaća 18 općina s 20 do 50 tisuća noćenja stranih turista. Među njima su samo kontinentalne općine od kojih su gotovo sve na nekom od važnih cestovnih prometnih pravaca na putu prema Jadranu ili jugoistoku Evrope, a većina ih uz to posjeduje i neku turističku atraktivnost. To su: Kranj sa 42 tisuće, Slav. Brod 41, Velika Plana 38, Celje 37, Slov. Konjice 36, Brežice 34, Karlovac i Subotica sa po 32, Jajce 31, Leskovac 30, Svetozarevo 29, Raška i Žabljak sa po 27, Varaždin, Vinkovci, Aleksinac i Banja Luka sa po 23 i Titograd 22.

Već letimičan pogled na kartu (Sl. 5) i analiza podataka o noćenju stranih turista ukazuju na dva naglašena kontrasta. Prvi je između primorskih i kontinentalnih općina, gdje relativno malo-brojne primorske općine ostvaruju 60,1 % svih noćenja stranih turista u Jugoslaviji. I među njima su velike razlike, pa tako istarske općine, koje su najbliže snažnom evropskom turističkom emitivnom području, same ostvaruju 19 mil. noćenja stranih turista ili 36 % od cijele Jugoslavije. Drugi kontrast je između zapadnih i istočnih kontinentalnih dijelova Jugoslavije. U Sloveniji i zapadnijem dijelu Hrvatske općine s većim registriranim brojem noćenja stranih turista mnogo su zastupljenije nego u istočnim dijelovima naše zemlje. Tako, npr., uža Srbija bilježi samo šest, Makedonija tri, Vojvodina dvije i Kosovo nijednu općinu s više od 20 tisuća noćenja stranaca, a samo tri između njih imale su 1986. god. više od 100 tisuća takvih noćenja (Beograd, Ohrid i Skopje).

4. Na kraju ćemo razmotriti razlike u prosječnom zadržavanju turista u različitim dijelovima Jugoslavije (Tabl. 4). Godine 1987. turisti su se u Jugoslaviji prosječno zadržavali relativno kratko (4,9 dana), kod čega su se domaći gosti zadržava-

vali kraće (4,3), a strani duže (5,9 dana). Razlike su znatne između pojedinih naših republika, pa je prosječno zadržavanje svih gostiju najduže u Crnoj Gori (8,4 dana), a najkraće u B i H (2,4).

Po podacima za pojedine općine iz 1986. god. vidi se da su se inače uvijek vodećim primorskim u dužini prosječnog zadržavanja pridružile i mnoge kontinentalne općine (Sl. 6). Kod njihovog promatranja uzete su u obzir samo one s više od 40 000 registriranih noćenja turista, a takvih je iste godine bilo u Jugoslaviji 183.

U prvoj skupini s najdužim prosječnim zadržavanjem turista (više od 10 dana) bilo je 15 općina, od kojih osam primorskih (Tivat 12,5, Herceg-Novi 10,8, Brač 10,6, Hvar i Pag po 10,4, Ulcinj 10,3 te Poreč i Buje po 10,1) i sedam kontinentalnih, sve redom s termalnim lječilištima: u cijeloj Jugoslaviji vodeći Novi Marof sa 14,2 (Varaždinske Toplice), Zabok 12,8 (Krapinske Toplice), Vrginmost 12,6 (Topusko), Fojnica 11,9, Medveđa 11,2 (Sirijanska Banja), Vitina 11,1 (Klokot) i Sokobanja 10,4 (uz Sokobanju i Jošanička Banja).

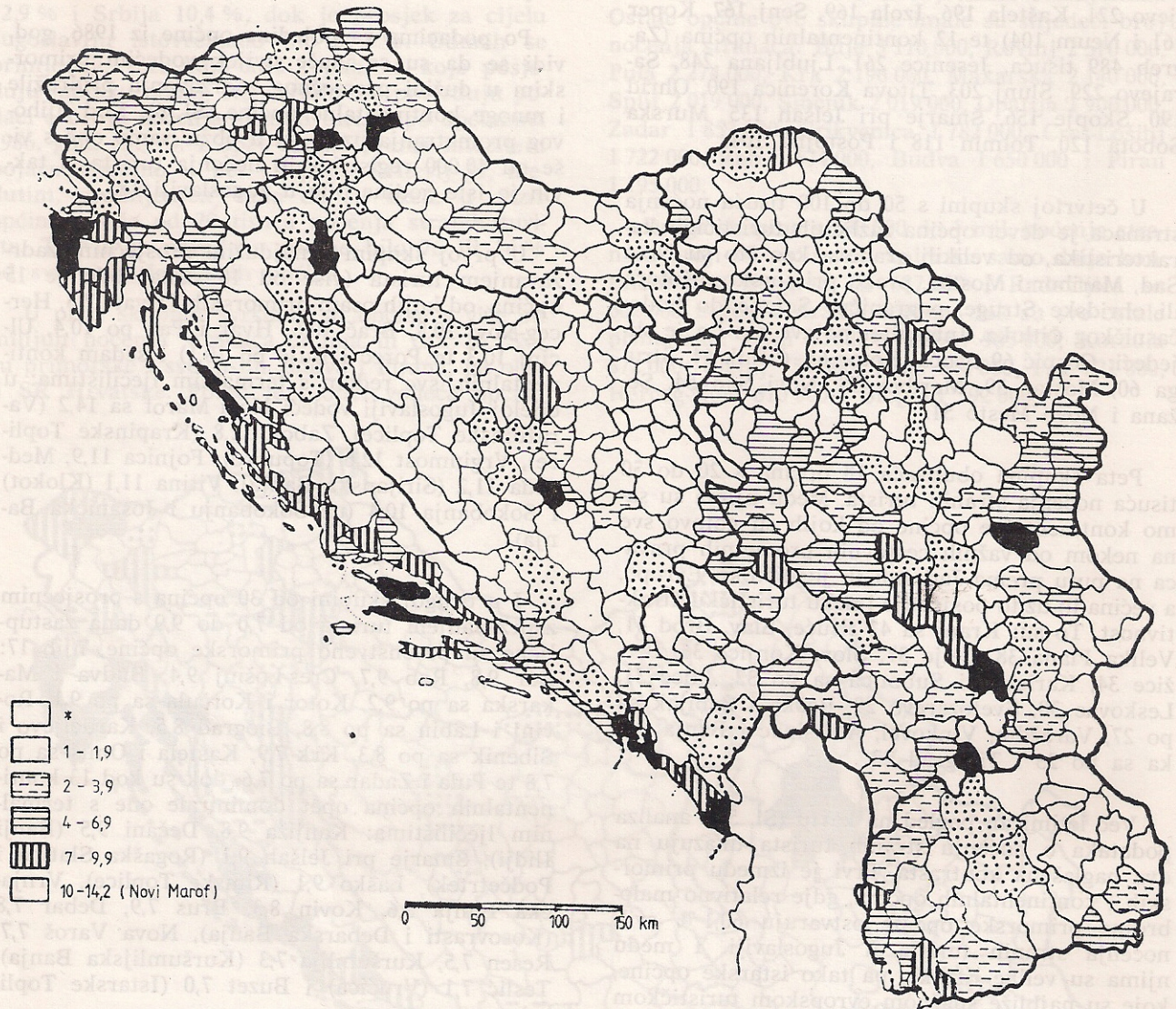
I u drugoj skupini od 30 općina s prosječnim zadržavanjem turista od 7,0 do 9,9 dana zastupljene su prvenstveno primorske općine, njih 17: Bar 9,8, Rab 9,7, Cres-Lošinj 9,4, Budva i Makarska sa po 9,2, Kotor i Korčula sa po 9,1, Rovinj i Labin sa po 8,8, Biograd 8,5, Kardeljevo i Šibenik sa po 8,3, Krk 7,9, Kaštela i Omiš sa po 7,8 te Pula i Zadar sa po 7,6, dok su kod 13 kontinentalnih općina opet dominirale one s termalnim lječilištima: Kanjiža 9,8, Dečani 9,5 (Banji Ilidji), Šmarje pri Jelšah 9,1 (Rogaška Slatina i Podčetrtek), Laško 9,1 (Rimske Toplice), Vrnjačka Banja 8,6, Kovin 8,3, Brus 7,9, Debar 7,8 (Kosovrasti i Debarska Banja), Nova Varoš 7,7, Resen 7,5, Kuršumlija 7,3 (Kuršumlijska Banja), Teslić 7,1 (Vrućica) i Buzet 7,0 (Istarske Toplice).

Treća skupina s prosječnim zadržavanjem turista od 4,0 do 6,9 dana obuhvaća čak 45 općina. Među njima je deset primorskih općina (Crikvenica 6,8, Trogir 6,7, Dubrovnik 6,5 Opatija 6,2, Piran 5,9 Neum i Vis sa po 5,4, Izola 5,0, Koper 4,6 i Split 4,4), što s onima iz prve dvije skupine pokriva gotovo sve općine na obali Jadrana, dok preostalih 35 čine kontinentalne općine kod kojih dobar dio ima termalna lječilišta ili neki drugi oblik turističke ponude.

Četvrtu i petu skupinu nećemo pojedinačno analizirati zbog velikog broja općina u njima (52, odnosno 41), čiji se prostorni raspored, uostalom, vidi na priloženoj karti (Sl. 6). Napomenut ćemo samo da su skoro svi naši veliki gradovi u petoj skupini (Npr., Ljubljana i Zagreb sa po 1,4, Beo-

grad i Skopje sa po 1,5, Novi Sad 1,9) i da unatoč svojih brojnih aktivnosti ne mogu duže zadržavati svoje goste, kao što je to slučaj s kupa-

lišnim mjestima, bilo primorskih ili pak kontinentalnih općina na jezerima ili s termalnim lječilištima.

Sl. 6. Prosječni broj dana zadržavanja ukupnog broja turista Jugoslavije po općinama 1986.
+ U obzir su uzete samo općine s više od 40 000 noćenja 1986. godine.

Fig. 6. Everage Length of Stay of all Tourists in Yugoslavia by County in 1986 (in Days)

+ In Account are taken only counties with more than 40,000 nights spent by tourists in 1986.

Stanje kod prosječnog zadržavanja stranih gostiju prilično se razlikuje. Međurepubličke razlike veće su nego kod prosječnog zadržavanja ukupnog broja gostiju (Tabl. 4), pa vodeća Crna Gora (9,4) gotovo osam dana u prosjeku duže zadržava svoje goste od uže Srbije (1,5).

Ukupno 103 ili 22 % jugoslavenskih općina (uzete su u obzir općine s više od 10 000 registriranih noćenja stranih gostiju) uspjelo je zadržati stranog gosta duže od jednog dana (Sl. 7).

U prvu su skupinu razvrstane općine s prosječnim zadržavanjem stranog gosta dužim od 9 dana. Takvih je 1986. god. bilo 17 od kojih su sve,

Tabl. 4. Prosječan broj dana zadržavanja turista u Jugoslaviji po republikama 1987.

SR	Ukupno	Domaći	Strani
B i H	2,4	2,5	2,1
Crna Gora	8,4	8,0	9,4
Hrvatska	6,5	5,7	7,1
Makedonija	3,4	3,7	2,2
Slovenija	3,3	3,2	3,4
Srbija	2,9	3,2	1,5
Jugoslavija	4,9	4,3	5,9

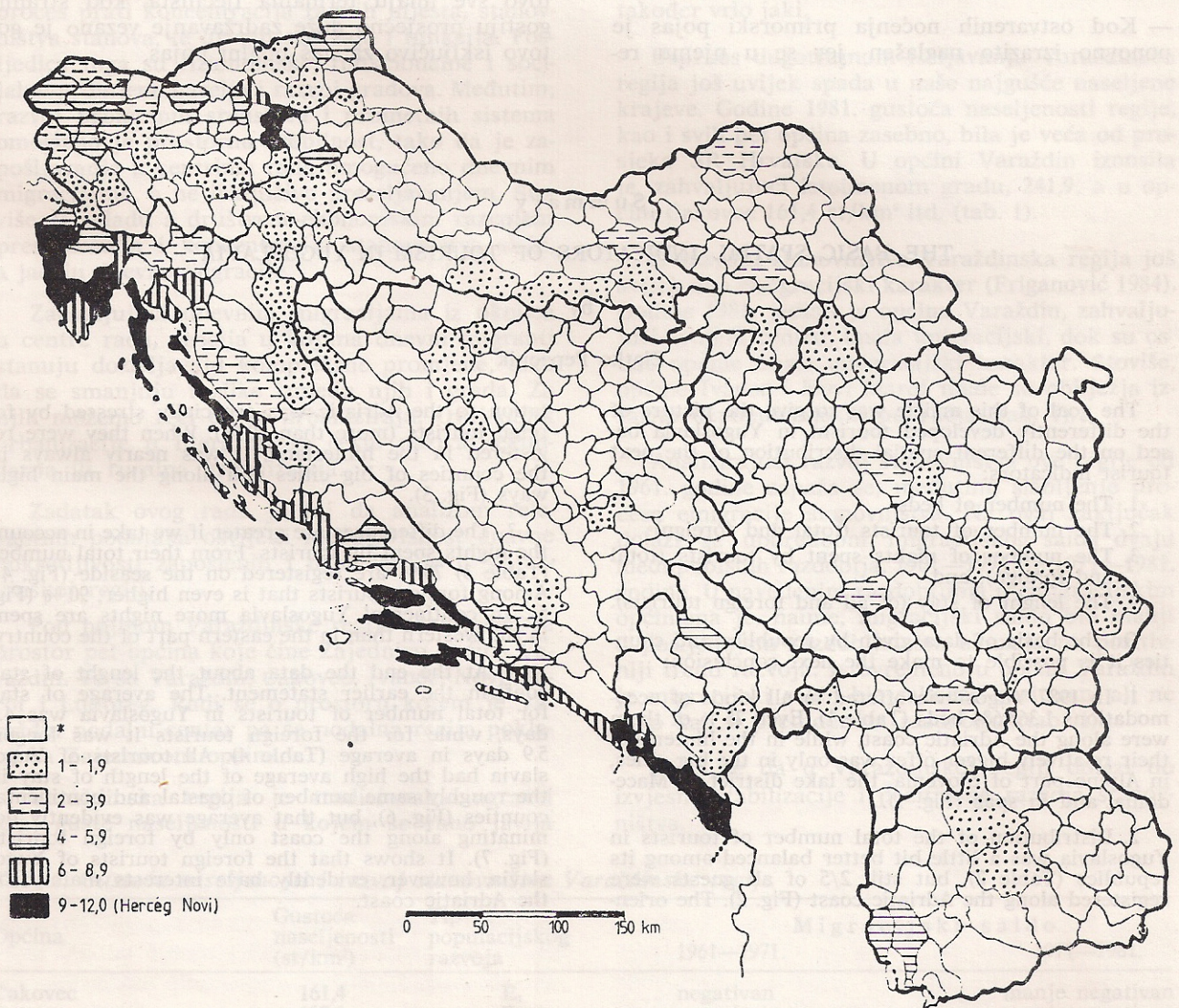
Izvor: Kao kod tabl. 1.

osim Šmarja pri Jelšah (9,7), u kojoj su dva popularna termalna lječilišta — Rogaška Slatina i Podčetrtek — bile primorske: Vodeća sa 12 dana prosječnog zadržavanja stranaca bila je općina Herceg-Novi, a slijedile su je općine Brač i Ulcinj sa po 11,5, Poreč 11,0, Hvar 10,7, Pag 10,6, Buje 10,3, Tivat 10,2, Rab 10,1, Rovinj 10,0, Labin 9,9, Budva 9,8, Korčula 9,6 te Makarska Cres-Lošinj i Bar sa po 9,3.

I među 15 općina druge skupine s prosječnim zadržavanjem stranaca od 6 do 8,9 dana sve su primorske, osim Slov. Konjica (6,7), a prosjek im je slijedeći: Pula 8,9, Šibenik 8,6, Biograd 8,5, Kaštela 8,4, Krk 7,8, Trogir i Omiš po 7,6, Zadar 7,5, Kardeljevo 7,4, Dubrovnik 6,8, Opatija 6,6, Crikvenica i Kotor po 6,3 i Piran 6,2.

Treća skupina od ukupno 17 općina s prosječnim zadržavanjem stranaca od 4 do 5,9 dana ima četiri primorske (Izola 5,2, Koper 4,9, Neum 4,2 i Split 4,0) te 13 kontinentalnih općina (Murska Sobota 5,3, Gornja Radgona i Ohrid po 5,1, Struga 4,9, Celje 4,8, Škofja Loka, Tolmin i Žabljak po 4,5, Radovljica 4,1 te Stubičke Toplice, Buzet i Mozirje po 4,0).

Iako je u četvrtoj skupini od 18 općina, s prosječnim zadržavanjem stranaca od 2 do 3,9 dana, raznorodnost turističke ponude velika, ipak na rezultatima svih prethodnih i ove skupine možemo konstatirati da se strani turisti u našoj zemlji osim uz more vole zadržavati i u nekim kontinentalnim općinama, prvenstveno s termalnim lječilištima i s uređenim planinskim turističkim mjestima.

Sl. 7. Prosječni broj dana zadržavanja stranih turista u Jugoslaviji po općinama 1986.

+ U obzir su uzete samo općine s više od 10 000 noćenja 1986. godine.

Fig. 7. Everage Length of Stay of Foreign Tourists in Yugoslavia by County in 1986 (in Days)

+ In Account are taken only counties with more than 10,000 nights spent by foreign tourists in 1986.

Na osnovi prostorne projekcije osnovnih turističkih pokazatelja u Jugoslaviji možemo zaključiti slijedeće:

— Jugoslavija ima prostorno neravnomjernu ponudu turističkih kapaciteta. Iako još uvijek nedovoljna, ona je izrazito naglašena na jadranskoj obali (75%), a relativno slaba u kontinentalnom dijelu, gdje donekle zadovoljava samo u velikim gradovima, u alpskom dijelu Slovenije i jezerskom dijelu Makedonije (Sl. 1).

— Raspored ukupnog broja turista Jugoslavije nešto je ravnomjerniji, ali primorski prostor apsorpira više od 2/5 od ukupnog broja gostiju (Sl. 2). Kod domaćih gostiju taj udio je manji (30%), dok je kod stranih izrazito veći (preko 60%) i prostorno se izvan primorskog pojasa manifestira samo u općinama velikih gradova te uz magistralne ceste (Sl. 3).

— Kod ostvarenih noćenja primorski pojas je ponovno izrazito naglašen, jer se u njemu re-

gistrira oko 70% od svih noćenja turista u Jugoslaviji (Sl. 4). Kod kontinentalnih općina ističu se uglavnom samo one s najvećim gradovima i termalnim lječilištima, zatim u Julijskim Alpama i na makedonskim jezerima. Koncentracija od gotovo 90% noćenja stranih gostiju uz jadransku obalu najbolji je pokazatelj da oni u našu zemlju prvenstveno i dolaze zbog Jadrana (Sl. 5). Povoljan tranzitni položaj u odnosu na Jadran uvjetuje više njihovih noćenja u zapadnom kontinentalnom dijelu Jugoslavije od istočnog.

— Ovu konstataciju potkrepljuje i činjenica da se bitno u prostoru međusobno razlikuju prosječna zadržavanja ukupnog broja turista Jugoslavije (Sl. 6) od prosječnog zadržavanja samo stranih gostiju (Sl. 7). Dok se kod prvih uz primorske općine dužinom boravka gostiju ističe i podjednaki broj kontinentalnih općina, od kojih gotovo sve imaju termalna lječilišta, kod stranih gostiju prosječno duže zadržavanje vezano je gotovo isključivo za naš obalni pojas.

Summary

THE BASIC SPATIAL INDICATORS OF TOURISM IN YUGOSLAVIA

by

Zlatko Pepeonik

The goal of this article was to give the picture of the differently developed tourism in Yugoslavia based on the different spatial distribution of the next tourist indicators:

1. The number of beds
2. The number of tourists (total and foreign)
3. The number of nights spent by tourists (total and foreign), and
4. The length of stay (of all and foreign tourists).

On the basis of data given by republics and counties it is possible to make the next conclusion:

1. In 1987 Yugoslavia offered in all kinds of accommodations 1,368,684 beds (Table 1). Even 75 % of them were along the Adriatic coast, while in the hinterland their relatively bigger offer was only in the big cities, in Alpine part of Slovenia, the lake district of Macedonia, and in spas (Fig. 1).

2. Distribution of the total number of tourists in Yugoslavia was a little bit better balanced among its republics (Table 2), but still 2/5 of all guests were registered along the Adriatic coast (Fig. 2). The orien-

tation to the Adriatic was especially stressed by foreign tourists (more than 60 %). When they were registered in the hinterland, it was nearly always in the counties of big cities and along the main highways (Fig. 3).

3. The differences are greater if we take in account the nights spent by tourists. From their total number (Table 3) 70 % are registered on the seaside (Fig. 4). Among foreign tourists that is even higher, 90 % (Fig. 5). In continental Yugoslavia more nights are spent in the western than in the eastern part of the country.

4. At the end the data about the length of stay confirm the earlier statement. The average of stay for total number of tourists in Yugoslavia was 4.9 days, while for the foreign tourists it was longer, 5.9 days in average (Table 4). All tourists of Yugoslavia had the high average of the length of stay in the roughly same number of coastal and continental counties (Fig. 6), but that average was evidently dominating along the coast only by foreign tourists (Fig. 7). It shows that the foreign tourists of Yugoslavia, however, evidently have interests mainly for the Adriatic coast.